

5. ölüm yıldönümünde

Kemal Tahir, romanı Türkiye'nin tarihsel gerçeği ile yoğurup «Türk romanı»nı yaratma savındadır

MEHMET H. DOĞAN

21 Nisanda beş yıl oluyor Kemal Tahir öleli. Ardında 1 hikâye kitabı (Göl İnsanları, 1955), 14 roman (Sağırdere, 1955; Esir Şehrin İnsanları, 1956; Körduman 1957; Rahmet Yolları Kesti, 1957; Yediçınar Yılları, 1958; Köyün Kambaru, 1959; Esir Şehrin Mahpusu, 1962; Kelleci Memet, 1962; Yorgun Savaşçı, 1965; Büyük Mal, 1970; Yol Ayrımı, 1971), iki ödül (Yunus Nadi Armağanı, 1967-68, Türk Dil Kurumu Roman Ödülü 1968) ve yayımlanmamış daha birçok romanı ve çeşitli konulardaki görüşlerini saptadığı tarih notlarını içeren sarı defterler bıraktı. Bu defterlerden temize çekilen romanlar da son yıllarda birer birer yayımlanmakta. 1974'te yayımlanan "Namusçular" ve "Karılar Koşusu", 1976'da yayımlanan 2 ciltlik "Hür Şehrin İnsanları", 1977'de yayımlanan "Dam Ağası" ve 2 ciltlik "Bir Mülkiyet Kalesi" ile Kemal Tahir'in roman listesi gittikçe kabarmaktadır.

1940'ta yazılan "Göl İnsanları"nın ilk biçimindeki 4 hikâyenin bir kaynağa göre (Türkiye Defteri, Nisan 1974) 26 Şubat 1941'den 10 Mart 1941'e kadar, bir başka kaynağa göre (Tahir Alangu, Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, Cilt 3) 10 Mart 1941'den 25 Nisan 1941'e kadar Tan gazetesinde Cemalettin Mahir takma adıyla yayımlanmasından hemen sonra dikkatleri üzerine çekmiş; daha ilk ürünlerinde, döneminin ün yapmış romancılarıyla (Refik Halit, Reşat Nuri) karşılaştırılmış, kimi zaman onlardan üstün tutulmuş, Nâzım gibi sanat üzerine yargılarına güvenilen bir kişinin övgü-

lerini kazanmış, ölünceye kadar da gerek romanlarıyla, gerekse düşünceleriyle en çok tartışılan bir romancı olmuştur Kemal Tahir. Bugün onu Türk edebiyatının en büyük romancısı ve özgün bir düşünce adamı olarak kabul eden hayranları kadar, onu bir "karadavut tefrikacısı" sayan, özellikle "Devlet Ana" ve ondan sonraki romanlarını okunmaz bulan, yanlış saplantılara takılmış bir kişi olarak gören karşıtları da var. Kimileri "aşılmaz" kabul ederken, kimileri de "okunmaz" buluyor onu. Kemal Tahir adı, yaşadığı yıllardaki kadar olmasa da, bugün, hâlâ tartışmalara, birbirinin tam karşıtı yargılara yol açıyor.

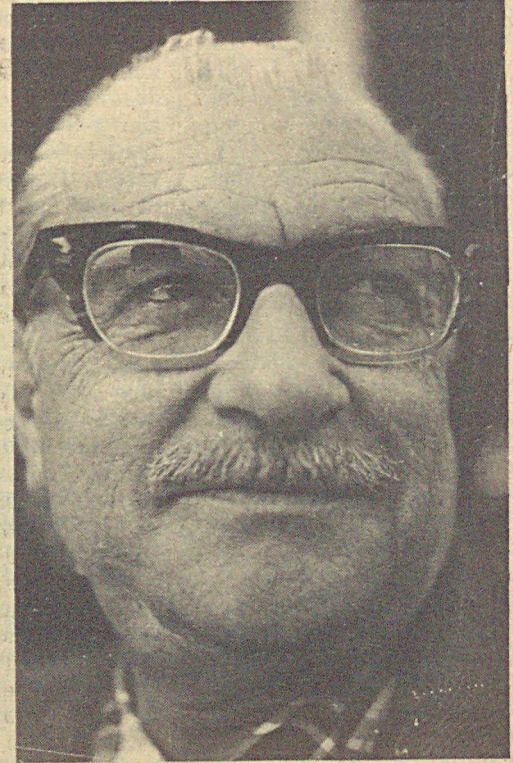
Bunun doğal bir sonucu olarak, Kemal Tahir üzerine kapsamlı incelemelerin, en

küçük ayrıntısına kadar inilmiş yaşamöyküsü çalışmalarının olması gerekir gibi geliyor insana. Ama, dergilerde, gazetelerde kalmış tek tek eleştirilerden başka bir şey bulamıyoruz. Bunlardan en dişe dokunanı, belki de, Türkiye Defteri'nin Nisan 1974 tarihli sayısında Naci Çelik'in "Kemal Tahir İçin Biyografi Çalışması" ile Tahir Alangu'nun "Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman"ının 3. cildindeki, Kemal Tahir'in yapıtları üzerine uzun yazısı. Edebiyat tarihi, inceleme ve eleştiri alanındaki tembelliğimizin ilgi çekici bir örneğidir bu. Yirmi yılı aşkın bir süre içinde yirmiye yakın roman vermiş, hem de Kemal Tahir gibi iddialı bir romancının yapıtları üzerine, düşünce yapısı, roman dili

üzerine, Türk romanındaki yeri üzerine geniş kapsamlı incelemelerin yapılması, hızla gelişen romancılığımıza kuramsal yönden büyük katkısı olacak bir görevdir de.

KEMAL TAHİR'İ DEĞERLENDİRMEDE DÜŞÜLEN YANLIŞLIK

Sağlığında olsun, ölümünden sonra olsun, Kemal Tahir üzerine yapılan eleştirilerin büyük çoğunluğunda ortak bir yan, biraz da romancının tartışılmaya yatkın düşünceleri nedeniyle, eleştirilen romanın bir sanat yapıtı olarak değerlendirilmesinden çok romanda ileri sürülen savlar çerçevesinde bir fikir tartışması havası taşımalarıdır. Özellikle "Devlet Ana" ve daha sonraki romanları (örneğin, Yol Ayrımı, Kurt (Sayfayı çeviriniz)

Gençlik fotoğraflarından biri (solda) ve son yıllarından bir anı

1968 yılında Bakü'da

Kanunu, Bozkırdaki Çekirdek) üstüne yazılan eleştiri yazılarının büyük bölümü, hemen tamamen batılılaşma, Osmanlı tarihinin nasıl anlaşılması gerektiği, Asya Tipi Üretim Tarzı'nın Türk tarihine uygulanması (Hilmi Yavuz'un deyimiyle "Türk gerçekliğinin zihinsel olarak yeniden üretilmesi") konuları yöresinde dolanmaktadır. Ölümünden sona yazılanlarda ise, büyük çoğunlukla, onu bir romancı olarak değil, bir düşün adamı olarak tanıtmak gibi bir başka yanıya düşülmüş, romancı yanı ihmal edilmiştir. Bunun bir nedeni, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Kemal Tahir'in Türk tarihine bakış açısının çok değişik ve tartışmaya gelirdir. Kemal Tahir, sağlığında kendisinin de birçok kez söylediği gibi, her şeyden önce bir romancıdır, işlevini bir romancı olarak yapmak istemektedir. Yeni Dergi'de, Selim İleri'nin, kendisiyle yaptığı bir konuşmada söylediği şu

sözler, Kemal Tahir'in romanlarını inceleme işine getirdiği yaklaşım yönünden gerçekten çok ilginçtir:

"... Kitaplarım için yazılan yazılarda, beni ortaokul kitaplarındaki birtakım basmakalıp bilgilere karşı fikirler ileri sürüyorum diye kınıyorlar. Oysa ben, bütün düşüncelerimi romanlarım için geliştirmeye çalışıyorum. Devamlı buna çalışıyorum. Bu nedenle, romana, asıl romana değinmeden, olumlu ya da olumsuz yönde beni eleştirmek, hemen hemen imkânsızdır." (Yeni Dergi, Haziran 1973)

Kemal Tahir, bugün, "sarı defterler"de duran henüz yayımlanmamış romanları dışında, söyleyeceklerini söylemiş ve ölümlüyle birlikte noktasını koymuş bir romancıdır. Bir sanatçının en eksiksiz ve en doğru olarak değerlendirilebileceği bir konumdadır. Bir romancı olarak kişisel gelişimindeki aşamaların araştırılması, romanlarının teker teker ve topluca değerlendirilmesi, düşünsel gelişimindeki ipuçlarının romanlarındaki olay örgüsü ve tiplere yansiyiş biçiminin

ayrıntılı bir laboratuvar çalışmasıyla ortaya konması zamanıdır bugün. Edebiyat eleştirisinin karşısında duran bir görevdir bu. Yerine getirilmesi gecikmiş bir görev.

Kemal Tahir'in Türk düşün yaşamı içindeki yeri de romancılığının değerlendirilmesi sırasında ortaya çıkacaktır. Çünkü Kemal Tahir, romanlarında Türk toplumunu 700 yıllık geçmişle ele almaya, bu uzun toplumsal gelişim içinde Türk tipini, Türk insanını bulup ortaya çıkarmaya çalışmış bir romancıdır. Bu yolla, gelişmiş batı toplumlarının bir edebiyat ürünü olan romanı kendi tarihsel gerçeğimizle yoğurup Türk romanı yaratma savındadır. Dostoyevski'nin bir batılı ile tartışırken söylediği, "Biz sizin bütün külütürünüzü, romanda tekniğinizi aldık, biliyoruz. Bunun üzerine Rus dehasını koyduk" sözlerinden kalkarak, Kemal Tahir de, "... şimdi biz isteriz ki, varsa böyle bir şey, Türk dehasını geliştirelim. Yani, işi şimdilik başka türlü belirleyemiyoruz. Fransız roma-

nundan, İngiliz romanından dışarda yeni ber şeyi nasıl yapacağız? Ancak, onun içine Fransıız dehasının yerine Türk dehasını getirecek kişi yaparsa yapacak bunu..." demektedir. (Türk Romanı Üzerine Açık Oturum, s.42)

Bu konuya, Kemal Tahir'in romancılığı üzerinde konuşurken yeniden döneceğiz. Benim burada vurgulamaya çalıştığım şey, onun romancılığının düşünce tarzından, düşünce tarzının ise romancılığından ayrı olarak düşünülemediği olgusudur. Bu iki alan birbirinden çıkar, birbirini etkiler, birbirini yönlendirir. Hilmi Yavuz şöyle dile getiriyor bunu: "... roman konusundaki kuramsal görüşleriyle Kemal Tahir'in dünya görüşü bir bütünlük gösterir. Kemal Tahir'in romancılığı, onun dünyayı algılayış tarzından soyutlanarak düşünülemez." (Roman Kavramı ve Türk Romanı, s. 58)

ROMAN ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

Doğu toplumları, Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyo-ekonomik yapısı, tarih olarak Tanzimat'tan, aslında İmparatorluğun duraklama döneminde beri başlayan batılılaşma hareketi ve bunun yeni Türk toplumunun kuruluşu üzerindeki olumsuz ve olumlu etkileri... vb. konular Kemal Tahir'le başlamadığı gibi onunla da bitecek değildir ve bitmemiştir. Bunlar, tümüyle can alıcı toplumsal sorunlar olarak, daha geniş bir planda, daha belirlenmiş bir bağlamda bugün de tartışılmaktadır. Kemal Tahir söz konusu olduğunda yapılacak şeyse, onun genel olarak bu düşünce temelinde Türk romanına ne getirdiği, özel olarak bu düşünce tarzının romanlarını nasıl etkilediğinin araştırılması olacaktır.

Kemal Tahir'in romancılığı üzerinde durmadan ve onun Türk romancılığında yerini belirlemeye çalışmadan önce, onun roman üzerine düşüncelerine bakalım.

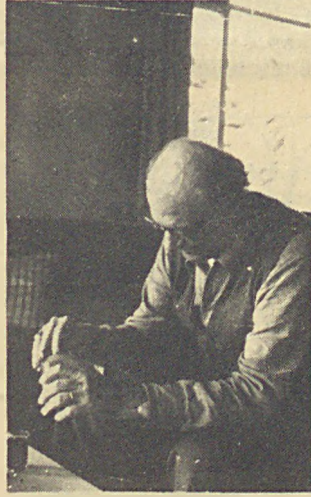

Kardeşi Ratip Tahir ve eşi Semiha Hanımla evinde

Kemal Tahir, romancılarımız içinde, roman üzerinde en çok düşünmüş, onu bir yöntem biçimi olarak kavramış olanlardan biri, belki de birincisidir. Roman ve romancı üzerine düşüncelerini, romanlarından ve yazılarından çok, roman üzerine yapılan açık oturumlarda söylediklerinde bulabiliriz.

Milliyet gazetesinin düzenlediği bir açık oturumda romanı, "çok derinlere giden, bilim, felsefe ve tekniğe dayalı, dünyadaki bütün meseleleri içine alabilen çok geniş bir edebiyat türü" olarak tanımlıyor, romanın önemini ise onun "gündelik olayların nereden çıktığını, nasıl geliştiğini ve nereye doğru yöneldiğini göstermeye çalışan bir edebiyat türü" olmasından ileri geldiğini ekliyor (Milliyet, 28.10.1971).

Daha 1959'da Pazar Postası dergisinde düzenlenen ve sonradan kitap olarak yayımlanan açık oturumda, romanın, "sosyal tezatların çok karışık bir hale gelip, insan ruhunun kolayca anlaşılmaz ve tek düzenli olmadığı devirlerin bir edebiyat tarzı" olduğu-

1971'de

nu, insanın kendi kendini, davranışlarını merak ettiği, irdelemeye başladığı bir devrenin edebiyatı olduğunu söyleyerek sözünü çok doğru bir biçimde "dram" ögesine getiriyor: "...romanın bence merkezi, çevre değil, insanın bizzat kendisidir. İnsanın bizzat kendisi de değil, insanın dramı, gelip takıldığı yer... Dram demek, insanın takıldığı yer demektir." (Beş Romancı Tartışıyor, Düşün Yayinevi, 1960, s. 13).

Bu çok karmaşık insan ve toplum gerçeğini dile getirebilmek için romancı —yeterli tarihsel, sosyal, ekonomik araştırmaların yapılmış olduğu ülkemizde— bu araştırmaları kendi başına yapmak zorundadır: "Günümüzde, gerçekçi roman, temel meselelerinde, tarih ve sosyoloji tezleri hazırlamaya benzer çalışmalar istiyor... gerçekçi roman için, bilhassa böyle tarihin belli bir döneminden hareket ederek o dönemdeki köklerden bugünün insanını belirlemeye çalışan ve gelecekteki insanın nasıl davranabilir olduğunu araştırmaya çalışan bir yazar için, böyle bir çalışma zorunludur." (Türk Romanı Üzerine Açık Oturum, s. 37—38)

Burada, bu özel çalışmadan elde edilecek sonuçlar karşısında edebiyatın, romanın özel bir durumu vardır. Bugün, 1970'lerin sonlarında bile birçok romancının hâlâ karıştırdığı, henüz açık bir biçimde anlayamadığı bu özel durumu şöyle açıklıyor: "Ayrıca da, edebiyat için özel bir durum var: Bilimsel olarak tespit

edilmiş bir konu, bir buluş, tek başına, bir edebiyat eserine temel olamaz. Edebiyatçı, bilimin vardığı yerden sonrasını zorlamak zorundadır." (a.g.y., s. 39)

Bu konuda, 1959'da da benzer şeyler söylemektedir: "Bunu geriye atmaya çalışmalı romancı —dünya görüşlerini ve felsefesini— romanı yazarken... Çoğu zaman ikinci plana bırakmaya çabalamalı. Romancının, romanı tasrih ederken birinci vazifesi budur. Romanı yanlış yola götürecek şey, romancının iç istekleridir." (Beş Romancı Tartışıyor, s. 43).

Kemal Tahir, birçok edebiyatçı gibi edebiyata şiirle girmesine, 1932'den 1939'a kadar gazetecilik yapmasına ve bu arada şiirler, denemeler, hikâyeler, çeviriler yayımlamasına karşın asıl sanatçı kişiliğini bulması, "Göl İnsanları"ndaki hikâyelerle ve ilk yayımlanan romanı "Sağirdere" ile oluyor. Bu arada sarı defterlerini doldurmaya başlamıştır. "Kanun Namına" adlı bir roman taslağı; "Kablettahir" adlı bir köy romanının başlangıcı hep bu yıllardadır. Kemal Tahir, "Göl İnsanları"ndan sonra bir daha hikâyeye dönmeyecektir.

Tahir Alangu, Kemal Tahir'in romanlarını, "Çankırı-Çorum dolaylarını anlatan köylü çevresi romanlar" ve "Kurtuluş Savaşını büyük bir roman dairesi halinde anlatmaya yönelik şehir serisi" romanlar diye ikiye ayırıyor ve "Onun köy ve şehir serisindeki romanları, diğer birleşik özellikleri ve ilişkileri bir yana, sağlam kişi bağlantıları ile de tam bir 'nehir roman' özelliği göstermektedir" diyor. (Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman, cilt 3, s. 460).

Yine Tahir Alangu'ya göre, Kemal Tahir köy ve şehir romanlarında, gerek köy ve gerekse şehir insanındaki "ters birikmeleri", onlarda ki sağlam ve çürümemiş nitelikleri arıyor: "Yazar, bütün romanlarında sürekli

(Sayfayı çeviriniz)

olarak yanlışlığa düşen insanın çukurda debelenişinin dışında, hangi noktalarda kurtuluşu hazırlayabileceğimizi araştırıyor, bu konuda dışardan gelecek düşüncelerin işe yaramazlığını açıkça ortaya koyuyor. Şehirli ve köylü insanlarımızda, onları gittikçe birbirinden uzaklaştıran, etkilenmeleri imkânsız hale getiren ters birikimler var. Ama bunları bazı noktalarda yan yana getirebilecek bileşki noktaları artık hiç kalmamış mıdır? Kemal Tahir, işte bu noktaları romanlarında adım adım araştırıyor ve gösteriyor." (a.g.y., s. 498)

"Köy çevresi" içinde düşünülecek romanların (Sağirdere, Körduman, Yedincinar Yaylası, Köyün Kamburu, Rahmet Yolları Kesti) içinde belki de en "roman" olanı "Sağirdere"dir. "Sağirdere", köy ve köylü geçişini, o güne kadar yayımlanmamış köy romanlarından (sayıları hiç de fazla değildir bunların) daha gerçekçi bir biçimde anlatmasının yanında roman yapısının sağlam, dengeli olduğunu. Nâzım Hikmet, Sağirdere için, "Sağirdere romanını aydınlıktır, umuttur... sahici Türk romancılığında bir merhaledir" diyor ve büyük bir öngörüş gücüyle "Bundan sonra daha ne kadar büyük eser yazarsan yaz o, senin en taze, en ölmeyecek kitaplarından biri olarak kalacaktır" diye ekliyor.

Düğün ve Gurbet adlı iki bölümden oluşan romanın bu iki bölümü arasında anlatım yönünden bir ayırım vardır. Köyde geçen ilk bölümün, köy yaşamının yavaşlığına bağlı, ağır, zor ilerleyen gidişine karşılık, Yamörenli Mustafa'nın Ankara'daki gurbetlik günlerini anlatan bölümü, kent yaşamının karmaşıklığını, hızlılığını yansıtacak biçimde daha renkli ve daha hızlı tempodadır. Bu, daha o günlerde Kemal Tahir'in roman anlatımı ve biçimi üzerinde düşünülmüş olduğunu gösterir.

Ne var ki, daha sonraki romanlarda, giderek bazen

50 - 60 sayfayı bulacak uzun konuşmalarla, romanın yapısı içinde erimemiş, yama gibi duran didaktik bölümlerle, ayrıntılarla bu biçim dengesi bozulacaktır.

Burada Kemal Tahir'in romanlarında, sonradan en eleştirilen noktalardan biri olacağı için, ayrıntının kullanılışı üzerinde kısaca durmak gerekir. Bir romancı olarak, Kemal Tahir'in ayrıntıya (tafsilata) bakış açısı başkadır. Lukacs'a göre "Tolstoy'da kurgunun öğeleri" olan ve bir sanat yapıtında "zekice gizlenmiş" olması gereken ayrıntılar, Kemal Tahir'in romanlarında ayrıntı olarak kalır, romanın kurgusu içinde erimez, bir çeşit dolurma görevi görür. Özellikle uygulanan bir yöntemdir bu ve Kemal Tahir'i doğalcılara, o kadar kaçtığı Zola'ya yaklaştırır. Önce Kemal Tahir'in ayrıntı konusunda düşündüklerine bakalım:

"Sonra romanda da bu tafsilatlı yazışın tenkidine uğradım, ama bunu hiç

umursamadım. Sebebi şudur: roman, gerçek roman, büyük roman yavaş cereyan etmek zorundadır. Bunun yavaş cereyan etmesi için yer yer kesilmesi gerekir.... romanın zaman zaman duraklaması ve zaman zaman okuyucunun iyice sindirmesi, kendini toparlaması gerekiyor." İşte bu duraklamaları, romanın hızının yavaşlatılmasını, araya kendi başına bir bütün olarak yerleştirdiği ayrıntılarla yapar Kemal Tahir. Ayrıntı, hatta yanlış bilgiler veren (dürbünün icadı, vb.) ayrıntı konusunda o kadar eleştiriye uğramış olan "Devlet Ana" üzerinde konuşurken şöyle savunur kendini: "Biz Devlet Ana'da, iki aylık bir devreyi anlatırız. İki aylık devrede topladığımız şeylerin hiçbirisi öyle kolayca tarih kitaplarında, ansiklopedilerde, makalelerde bulunur şeyler değildir. Hepsini, iğneyle kuyu kazarcasına elde edilmiş, yan yana getirilmiştir. Elimizde olsaydı belki daha da çok bilgi katardık. Bula-

bildiğimizin azamisini kullandık. Bence kitabımıza zarar vermedi, çünkü yetmedi. Tafsilat bence azdır bile." (Türk Romanı..., s. 82-83)

ROMANCININ GÖREVI

Kemal Tahir, ayrıntı karşısındaki bu tutumuyla olsun, romanlarında dış görünüşleri betimlemekten çok ağırlık verdiği incelemeci bilgi toplayıcı yanıyla olsun —kendisi istemese bile— Doğalcıların yanında yer alır. Hatta, "Biz Türk ruhunu, Türk ruhunun bir noktasını aydınlatmayı düşüneceğiz... Bence inkişaf bu noktada olacak ve bu neticeye varıldığı zaman birisi bunu formüle edecek, ilmen, sosyoloji bakımından formüle edecek. O zaman biz çok büyük bir vazife yapmış olacağız" (Beş Romancı..., s. 88) derken romancının görevinin incelemek, olanı sergilemek olduğunu, "gerisini yasacların düşünüp düzeltilmesi gerektiğini" söyleyen Zola'ya yaklaşmaktadır. Bu nedenle de, ta baştan beri, "Yedincinar Yaylası", "Köyün Kamburu" ve "Rahmet Yolları Kesti"den beri, şematizmle, görmediği şeyleri belli kalıplara döküp roman yazmakla suçlanır. Orhan Kemal, "Kemal Tahir'in romanları, köyü bilmeyen, ezberle iş yapan adamın çok şematik planı içinde gibi geldi" der örneğin.

ÜÇ ELEŞTİRİ

Köy çevresi romanlarındaki tiplerle ilgili olarak, birbirinden çok ayrı zamanlarda ve ayrı yapıtlar için yapılmış üç eleştiri, Kemal Tahir'in tipleri karşısındaki tutumunu daha iyi aydınlatacaktır. "Göl İnsanları"ndaki tipler için Nâzım'ın eleştirisi: "Senin Göl İnsanları'na gelince: Ben o yazıları hâlâ ve neşredildikleri şekilde dahi seviyorum. Kusurları malum: Arka arkaya, dört tane, birinci planda cinsiyet münasebetlerini veren dört hikâyenin neşri ve bu münasebetlerin dört hikâyede de aşağı yu-

Nâzım Hikmet'in mezarı başında (1968)

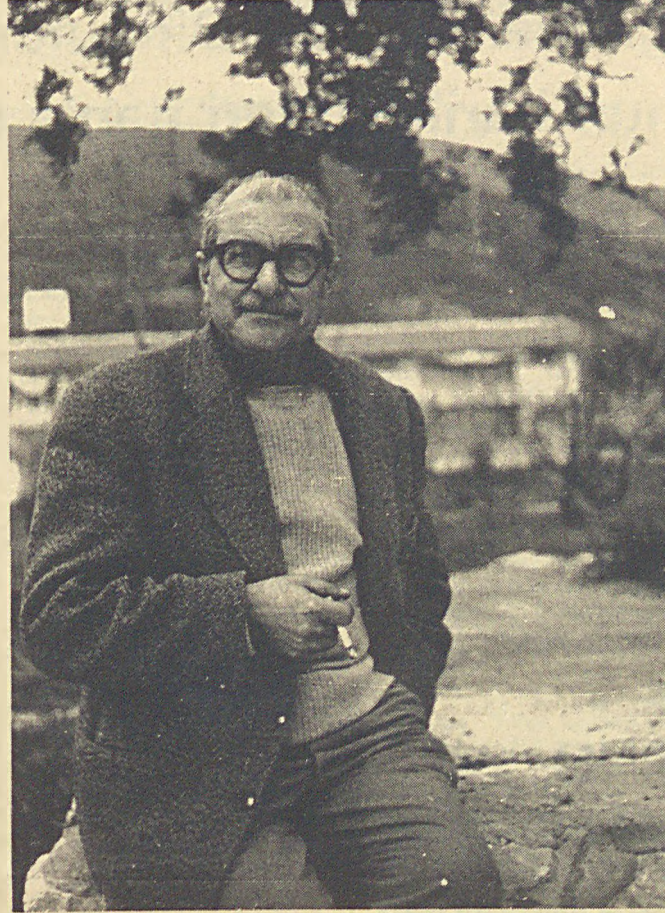
karı aynı vecheden verilmiş olması." (Türkiye Defteri, Nisan 1974).

Orhan Kemal'in, "Köyün Kamburu" üzerine söyledikleri ise şunlar: "Köyün Kamburu'na gelince, frengililerle uğraştığına (K.Tahir'in) şaşıyorum ben... Kemal Tahir'den ben aydınlık, ileri, yurdunu ileri götürecektim olumlu tipler istiyorum. Benim memleketimde böyle insan yok mu? Benim memleketimde sadece gavatlar, pezevenkler, deyyuslar mı var?.. Yani başka şey yok mu?" (Beş Romancı..., s. 30).

"Büyük Mal" adlı roman dolayısıyla Fethi Naci, insan sorununu "sevgisizlik", "nefret" yönünden ele alır: "Sevgisizliğin romancısıdır Kemal Tahir. Bugünlerde yayımlanan Büyük Mal'ı 1958 ve 1959'da yayımlanan Yediçinar Yaylası ve Köyün Kamburu ile birlikte okuyunca bu gerçek açık seçik ortaya çıkıyor... bu üç romanda da kimse kimseyi sevmeyi... 'sevmemek' bile az geliyor K.Tahir'in bu romanlarda insanlara ve insanî ilişkilerle bakışını açıklamak için: 'Nefret etmek' de diyebiliriz. Ağalardan nefret, köylülerden nefret, memurlardan nefret, bu romanlarda bunların dışında kimseler bulunmadığına göre, kısaca, insanlardan nefret..." (On Türk Romanı, s. 45).

ELEŞTİRİLERE YANITI

Kemal Tahir'in bu eleştirilere yanıtı, romanlarında olumlu tipi değil insan dramını aradığı, olumlu tipi yazacak olsa roman değil destan yazması gerekeceğidir. "Sevgisizlik" suçlamasını ise şöyle yanıtlar: "İnsanları toptan sevdiğini söylemek, namusuyla, namussuzlu, ihanet edenle etmeyi ayıramama zayıflığındandır. Bütün insanları sevdiğini ileri sürmek, sevilmesi gereken namuslu insanların sevgi payına namussuzları, hiç de hakkımız olmadığı halde ortak etmektir." (Yeni Dergi, Haziran 73).

"Tartışılan romancı"

"Onun roman anlayışı 'romanlık kişi' anlayışına dayanmaktadır" diyen ve Kemal Tahir'i 19. yüzyıl büyük Fransız romanlarındaki gerçekçi anlayışa yaklaştıran Tahir Alangu ise, yalnızca köylüler değil kentlileri de anlatırken, Kemal Tahir'in Türk insanındaki çürümüş yanı anlatmakla, çürümemiş, sağlam kalmış yanları aradığını, söylemektedir.

Romanlarındaki tiplerin kişiliklerini etkileyen, onların çok sivri, çok keskin ve gerçek yaşamdakinden çok değişik, batar tipler olarak ortaya çıkışına bir neden olarak, Kemal Tahir'in Türk toplumunun tarihine bakış açısında bilimsel doğruluğun ötesine geçen abartmaların (Osmanlılığın, kerim devlet görüşünün yüceltilmesi, buna karşılık bütün kötülüklerin, eksikliklerin batılılaşma hareketine bağlanması, ATÜT düşüncesinden çıkıp Osmanlı

toplumunu sınıfsız bir toplum olarak göstermesi...vb.) gerek olay kurgusunu, gerekse tiplerin oluşturulmasını, bu abartmalar yönünde değiştirdiğini, çarpıtıldığını ileri sürebiliriz.

Kemal Tahir'in, kenti, kentli insanı konu alan romanlarında daha gerçekçi olduğunu; romancı kişiliğinin daha bir öne çıktığını görüyoruz. Gerçekten de, "Sağırdere"den sonra ancak "Esir Şehrin İnsanları", "Esir Şehrin Mahpusu" ve "Yorgun Savaşçı" ile yeniden romana döndüğünü görürüz Kemal Tahir'in. Az olmakla birlikte yine uzun diyaloglar, ondan da az olmak üzere yama betimlemeler bu romanlarda da vardır, ama hiçbir zaman romanın kurgusunu zedeleyecek ölçüde değil. İnsanlara bakışı, insanları verişi tek yanlı değildir; onları bütün olumlu ve olumsuz yanlarıyla, romanın gidişi

içinde edimleriyle verir. Esir Şehir dizisinde, "yıkılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nun temel müessesilerinden bir Osmanlı kişisi" saydığı Kâmil beyin aydın kaytarmacılığını anlatırken bile, "hem gerçekten namuslu davranmak, hem de bu namusluluğun içinde kaytarmacılığın rahatını aramak, hangi zümreye mensup olursa olsun Kâmil bey gibilerin kara bahtıdır" diyecek kadar gerçekçi, nesnel davranır kahramanlarının karşısında. "Yorgun Savaşçı"da, İmparatorluğu yıkmakla suçlanan eski İttihatçı aydın ve subayların kişiliğinde gerçek dramı, gerçek roman kahramanlarını bulur. Bu yorgun, utanç ve suçluluk duygusu içindeki kadronun Milli Kurtuluş hareketine katılma çabalarını anlatır. Kemal Tahir'in romancı ustalığı, gerçekten güç ulaşılır bir düzeye yükselir bu romanlarda. Romancının dünya görüşü, felsefesi, bütün romanlarında ortaya çıkan tezi, kendisinin de gerçek bir romancı için gerekli saydığı gibi "geriye itilmiştir, ikinci plana bırakılmıştır", hatta ondan da öte romanın yapısı içinde erimiştir. Romancının düşüncelerinin sözcülüğünü yapan Dr. Münür bile gerçek bir roman kişisidir.

Oysa bu serinin diğer romanlarından "Yol Ayrımı"nda ya da "Kurt Kanunu"nda, ya da köy serisinden "Bozkırdaki Çekirdek"te, roman kişileri, olaylar değil, tezdin egemen olan. Böyle olunca da, kişiler, kahramanlar tezi açıklayacak, savunacak ya da olumsuzluklarıyla onu destekleyecek insanlar olur, çıkar. Dramlarının bile yapay bir biçimde çizildiği görülür. Dr. Münür, sayfalarca ve sayfalarca tarih dersi verir. Üstelik olaylarla, gerçek roman kişileri aracılığıyla verilmediği için de doğrulukları, gerçeğe uygunlukları artistik olarak

(Devamı 31. sayfada)

HAREKET KİTAPLARI

Yarım asra yaklaşan neşriyatı ile emperyalist güçler ve onların yerli işbirlikçileri karşısında Müslüman halkımızın verdiği mücadeleyi yükselten Hareket dergisi, bu dizide mensuplarının fikirlerini kitaplaştırıyor...

D. MEHMET DOĞAN /
Batılılaşma İhaneti/3. Baskı/15 TL.
Tarih ve Toplum/35 TL.

MUSTAFA KARA /
Tekkeler ve Zaviyeler/25 TL.

SAADETTİN ELİBOL /
Sınıfsız Dünya (Basılıyor)

ÇAĞDAŞ İSLAM DÜŞÜNCESİ

İSLAM DÜŞÜNCE HAYATI /
Nedvi'den, Sait Şimşek/40 TL.

İSLAM FELESEFESİNİN KAYNAKLARI /
Y. KUMEYR'den, F. Olguner/25 TL.

İSLAM SOSYALİZMİ /
Mustafa Sibal'den, A. Niyazioğlu/30 TL.

ÇAĞDAŞ TÜRK DÜŞÜNCESİ

Günümüz Türkiyesi'nin tarihi, dini, siyasi, iktisadi ve kültürel meseleleri... Maddî ve manevî buhranlarımız... Bizl yaşatan kuvvetler ile, bize yönelen tehlikeler... Millî kültürümüzün temelleri... Bu dizl Çağdaş Türk düşüncesinin en yetkili şimallarının eserlerinden oluşuyor...

YENİ ÇIKTI -
NURETTİN TOPÇU /
Milliyetçiliğimizin Esasları/40 TL.

MEHMET KAPLAN /
Edebiyatımızın İçinden/40 TL.

HİLMİ ZİYA ÜLKEN /
Millet ve Talih Şuuru/2. Baskı/40 TL.

MEHMET KAPLAN /
Nesillerin Ruhu/4. Baskı/40 TL.
Büyük Türkiye Rüyası/2. Baskı/35 TL.

AHMET HAMDİ TANPINAR /
Beş Şehir/20 TL.
Yaşadığım Gibi/50 TL.

REMZİ OĞUZ ARIK /
Türk Sanatı/30 TL.
Türk Milliyetçiliği/2. Baskı basılıyor.

BATI DÜŞÜNCESİ

Çağımıza yön veren Batı dünyasının kültür ve medeniyet temelleri... Batı düşüncesinin dayandığı asli unsurlar... İki asırdır benzemeye çalıştığımız emperyalist güçlerin gerçek yüzü... Bu dizl Batı düşüncesinin en ciddi eserlerinden oluşuyor.

DOSTOYEVSKI
BATI ÇIKMAZI - Puşkin üzerine konuşma/15 TL.

İNSANI TANIMA SANATI -
Alfred Adler'den, Ş. Başar/30 TL.

FREUD
ENDİŞE/15 TL.
MUSA ve TEK TANRICILIK/20 TL.

BATININ OLUŞUMU /
Christopher Dawson'dan, D. Tayanç/40 TL.

BATININ İNANÇ TEMELLERİ /
Giovanni Scognamiglio/20 TL.

YENİ ÇIKTI -
BATININ ÇOKUŞU /
Spengler'den, G. Scognamiglio/50 TL.
SANAYİ TOPLUMU /
Raymond Aron'dan E. Gürsoy/50 TL.

Genel Dağıtım :
DERYA DAĞITIM A.Ş.
Babıali Cad. 53 Çağaloğlu
İst Tel: 28 02 25

ÖZÜR: Geçen haftaki ilânımızda "Çağdaş Türk Düşüncesi" ile "Batı Düşüncesi" metinlerinin yeri değişmiştir. Düzeltir, özür dileriz.

KEMAL TAHİR

(Devam)

kanıtlanmamış dersler olarak kalır bunlar. Örneğin, "Kurtuluş Savaşı sonunda 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasını reddettiğimiz" savı gibi, yalnızca sav olarak kalır.

"Devlet Ana", daha önce ayrıntı konusunda da gördüğümüz gibi, romana aykırı birçok şeyin bir araya toplandığı bir kitap. Buna, tartışmalı özünü ve bütün roman boyunca her düzey ve tabakadan insanın, kendisine roman dili olarak kabul ettiği, "inandığı, ısındığı, bölge dili olmaktan kurtarıp kendi roman üslubuna başarıyla yaydığı" (Mehmet Seyda) Orta Anadolu Türkçesiyle konuşulması gibi bir dil sorunu da eklersek, "Devlet Ana"nın Türk aydınları, Türk edebiyatçıları arasında neden birbirine o kadar zıt görüşler uyandırdığını,

ateşli tartışmalara yol açtığını anlamak kolaylaşır.

ÖZGÜN BİR KİŞİLİK,
ÇOK YÖNLÜ İNSAN

Bu kısa ve taslak halindeki incelemede daha çok Kemal Tahir'in sanatçı kişiliği, romancılığı üzerinde bazı ipuçları yakalamaya çalıştık. Oysa, başta da söylediğimiz gibi, Kemal Tahir gibi özgün bir kişiliği olan ve çok yönlü bir insanın bütünüyle değerlendirilebilmesi için daha ayrıntılı, daha yoğun çalışmalar gerekir. Kemal Tahir'in düşünür kişiliği, tarih anlayışı, felsefi düşünceleri konusunda da aynı şeyleri söyleyebiliriz: "Vardığı sonuçları kabullenmesek bile, görüşlerini, dar bir politik açıdan ya da çok sevdiği bir deyimle 'ortaokulda öğretilenler' bakımından değil, Marksist metot ve bilimsel araştırmalar açısından eleştirmemiz; onunla bu alanda hesaplaşmamız gerekir. Ne var ki, bu da Türk sosyalist

düşüncesine K. Tahir'in getirdiği bir zorunluktur." (Selâhattin Hilâv, Türkiye Defteri, Temmuz 74).

Kemal Tahir, bir romancı olarak, yaptıkları kadar yapamadıklarıyla da, çalışma yöntemiyle; bir düşünür olarak, insanın bildikleri, kendisine öğretilenler karşısındaki şüpheciliğiyle önemlidir ve Türk edebiyatında örnektir. Köy romanlarına insanî derinliği getiren, köy romanlarının tek düzelikten, röportaj kuruluğundan kurtarılıp insan dramı üzerinde kurulması, dıştan fotoğrafçı bakışın yerini, tarihsel incelemelere dayanarak gerçekliklerin alması gerektiğini ilk vurgulayan Kemal Tahir olmuştur.

Romancının, romanını yazacağı toplumu, o toplumun insanlarını "tarihsel gelişimi içerisinde inceleyip, meydana vuracağı; özelliklerden, bugününün ve geleceğin zorluklarının çarelerine sağlam dayanıklar bul-

mak" zorunda olduğunu; bunun için hazır kaynaklar yoksa, bu roman dışı incelemelerin de romancı tarafından yapılması gerektiğini, bunuz bir roman yazılmayacağı, romancı olunamayacağı da ilk vurgulayan Kemal Tahir olmuştur. Bu incelemeler kimi zaman yanlış yollara çıkmış, yanlış sonuçlar vermiş, yanlış uygulamalara da götürmüş de olabilir. Ama bu, yalnızca sezgilere dayanıp, gerçeğin araştırılmasını savsaklamaya götürmemelidir. Yine Kemal Tahir'in kendi sözleriyle söyleysek, "Gerçek kendisini zor teslim eder, çünkü canlıdır, değişkendir. Canlı ve değişken olduğu için de bir kere teslim alınca, sürgit elimizde kalmaz. Bu sebeple gerçekle girişilecek savaşın sonu yoktur. Bu savaşın zaferi ancak sürekliliğindedir."

Ve Kemal Tahir bunu bize yaşamıyla da göstermiş, kanıtlanmış bir kişidir.

